

**Państwowe Gospodarstwo Leśne
Lasy Państwowe**

**Regionalny program ochrony i restytucji
Jarzębu brekinii
na terenie**

**Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Pile
w latach 2010-2013**

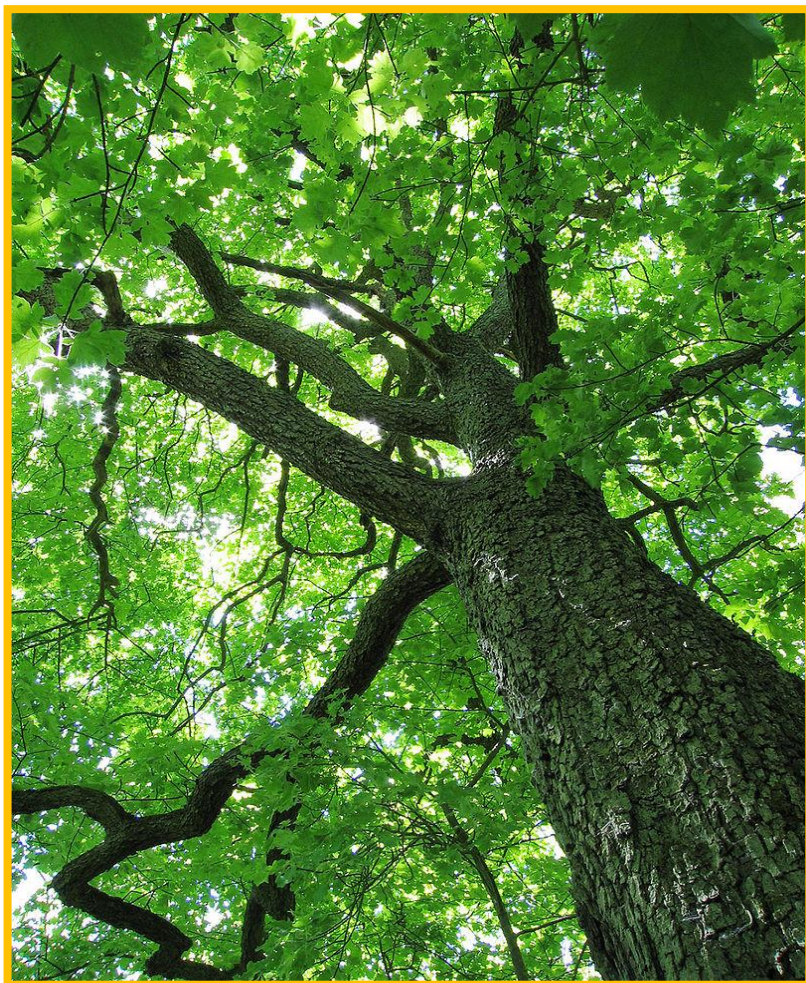
Karpacz, 25 czerwca 2015

Jarząb brekinia

Sorbus torminalis (L.) Crantz

Charakterystyka gatunku

Jarzab brekinia *Sorbus torminalis* (L.) Crantz (Rosaceae) zwany również **brzękiem** to piękne, rodzime drzewo (rzadziej krzew) o szerokiej koronie. Należy do największych jarzębów występujących w Polsce, osiąga **wysokość 22-25 m i 60 cm średnicy pnia**.

Jest to gatunek ciepłolubny, występujący na siedliskach świeżych, umiarkowanie suchych bądź suchych (odporny na suszę), w miejscach zacienionych lub prześwietlonych (w cieniu w ogóle nie owocuje).

Preferuje gleby żyzne, głębokie, o dobrej aeracji, często wytworzone na podłożu skał węglanowych. Unika piasków, gleb bagiennych i ilastych.

Pojedyncze okazy mogą osiągać **ponad 200 lat**.

Jeszcze w XIX wieku uważany za gatunek **gruszy** i noszący wówczas łacińską nazwę ***Pyrus torminalis***

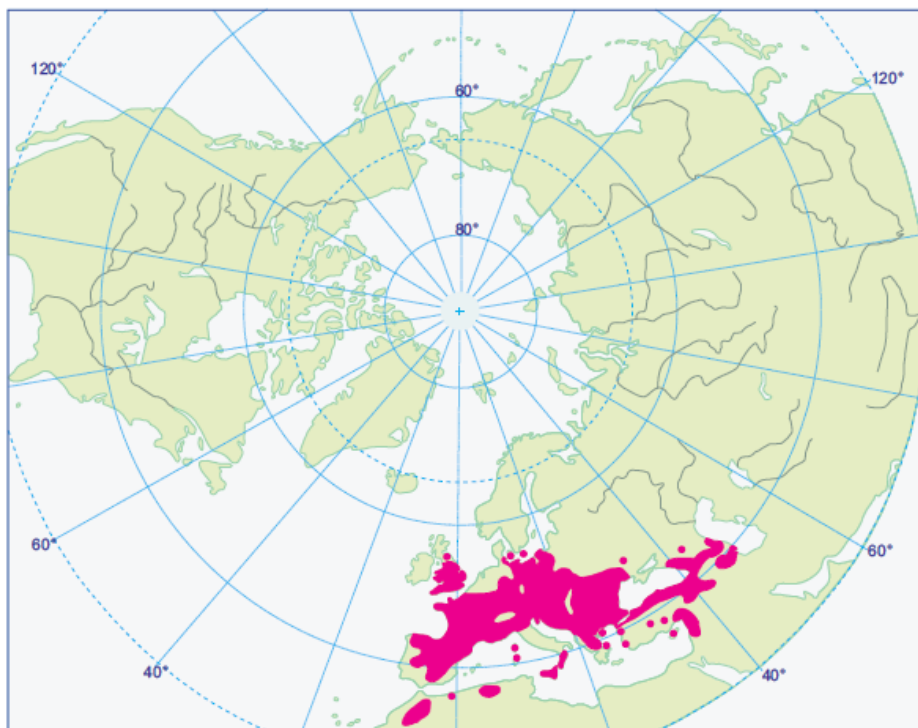
Ochrona ścisła

Gospodarka człowieka, m.in. zapotrzebowanie na cenne drewno brekinii spowodowała znaczne ograniczenie liczebności tego gatunku.

Do dzisiejszych czasów jarzab ten przetrwał na nielicznych, często trudnych do zagospodarowania stanowiskach.

Wyrazem stanu ilościowego i kondycji ogólnej brekinii jest wpisanie na **listę gatunków objętych ochroną ścisłą w Polsce**, razem z **sosną limbą, cisem, brzozą ojcowską i jarzębem szwedzkim**.

Sorbus torminalis występuje w zachodniej, środkowej i południowej Europie oraz w zachodniej części Azji (Kaukaz, Azja Mniejsza, po góry Libanu na północnym wschodzie). Najdalej na północ sięga do wschodniej Danii; najbardziej na południe wysunięte stanowiska znajdują się w północno-zachodniej części Afryki.

Najliczniejsze stanowiska w Europie występują w południowej części zasięgu, gdzie gatunek dochodzi do 1200 m n.p.m. (w południowej części Półwyspu Bałkańskiego).

Jarząb brekinia osiąga w Polsce północno-wschodnią granicę zasięgu.

Występuje na rozproszonych stanowiskach na Pomorzu, w Wielkopolsce, na Dolnym Śląsku i Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej

Maksimum wysokościowe w całym zasięgu 1900 m, osiąga na Kaukazie.

Źródło: M.Szewczyk, W.Bartoszek

Wykaz nadleśnictw wg liczebności występowania brekinii w Polsce

Lp.	Liczba osobników	Nadleśnictwo	RDLP	Nazwisko i rok zgłoszenia w publikacji
1	714 (1531 z podrostem)	Krucz	Piła	Nadolczak 2008
2	660	Piaski	Poznań	Wawrzyniak 2003
3	500	Jawor	Wrocław	Boratyński 1995, Bednorz 2004, Wierzbicki 2008
4	400	Tuchola	Toruń	Sperski 1995, Bednorz 2004
5	270	Stary Sącz	Kraków	Pacyniak 1992, Bednorz 2004
6	215	Osie	Toruń	Boiński 1992, 1999 Bednorz 2004
7	195	Pniewy	Poznań	Bednorz 2004, Rąkowski 2004, Bernat 2004
8	188	Jamy	Toruń	Tarnawski 2001
9	148	Koło	Poznań	Komendarczyk 1992, Lewandowska i Boratyński 2006, Stawicki 2006
10	100	Kaczory	Piła	Rutkowski 2004, Bednorz 2004

Źródło: Tomasz Szeszycki „Jarzab brekinia Sorbus torminalis historia, hodowla, ochrona, przyszłość” 2008

Korowina

Liście

Kwiaty

Owoce

Właściwości (zastosowanie) owoców brekinii

Lecznicze właściwości owoców jarzęba brekinii były już znane w starożytności. Mączne po dojrzeniu owoce zawierają dużo garbników wykazują właściwości przeciwzapalne i przeciwbiegunkowe były stosowane dawniej **jako środek na dolegliwości żołądkowe.**

Wywary z owoców **wspomagają leczenie nieżytu żołądka i jelit,** pozytywnie wpływają na **serce.**

Mają zastosowanie w przypadku schorzeń związanych z **pęcherzykiem żółciowym, wątrobą, żylakami, kamicią nerkową oraz pęcherzem moczowym.**

Posiadają zastosowanie kulinarne.

Właściwości (zastosowanie) drewna brekinii

Drewno brekinii nie ma odpowiednika na rynkach światowych, należy do najszlachetniejszych. Jest ono ciężkie i twarde, lecz elastyczne i dobre do obróbki mechanicznej. Raz wysuszone zachowuje swój kształt i dlatego wytwarzano z niego kiedyś **przyrządy miernicze**.

Z powodu dobrych właściwości rezonansowych używane jest także do budowy **instrumentów muzycznych**.

Obecnie wzrasta zainteresowanie tym drewnem osiągając rekordowe ceny na giełdach drzewnych. Jego roczna podaż w Europie Zachodniej wynosi zaledwie **ok. 100 m³**.

Regionalny program ochrony i restytucji **Jarzębu brekinii**

na terenie

Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Pile
w latach 2010-2013

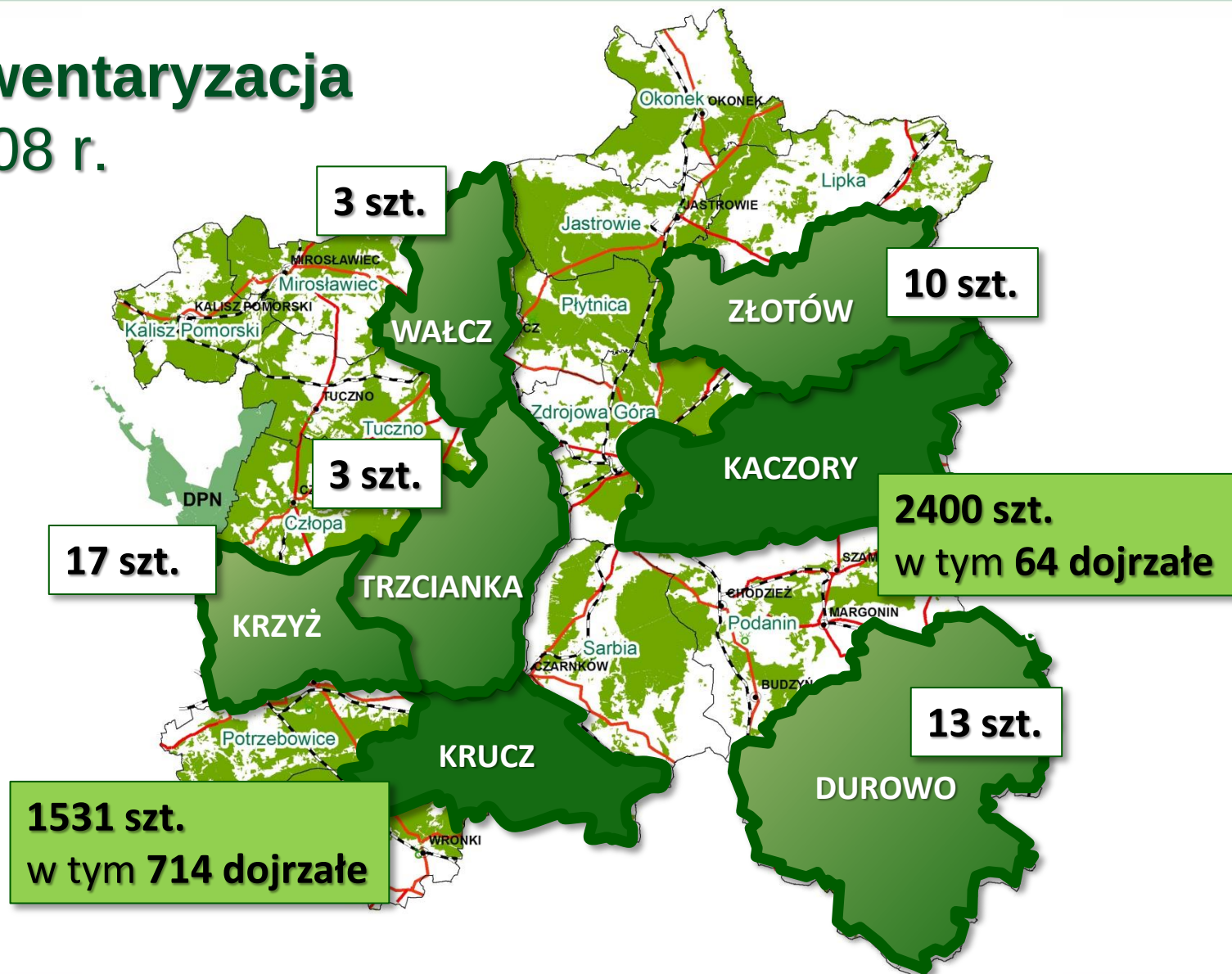

Obszar **20** nadleśnictw nadzorowanych przez Regionalną Dyрекcję Lasów Państwowych w Pile w całości mieści się w obszarze przyjętego zasięgu występowania brekinii.

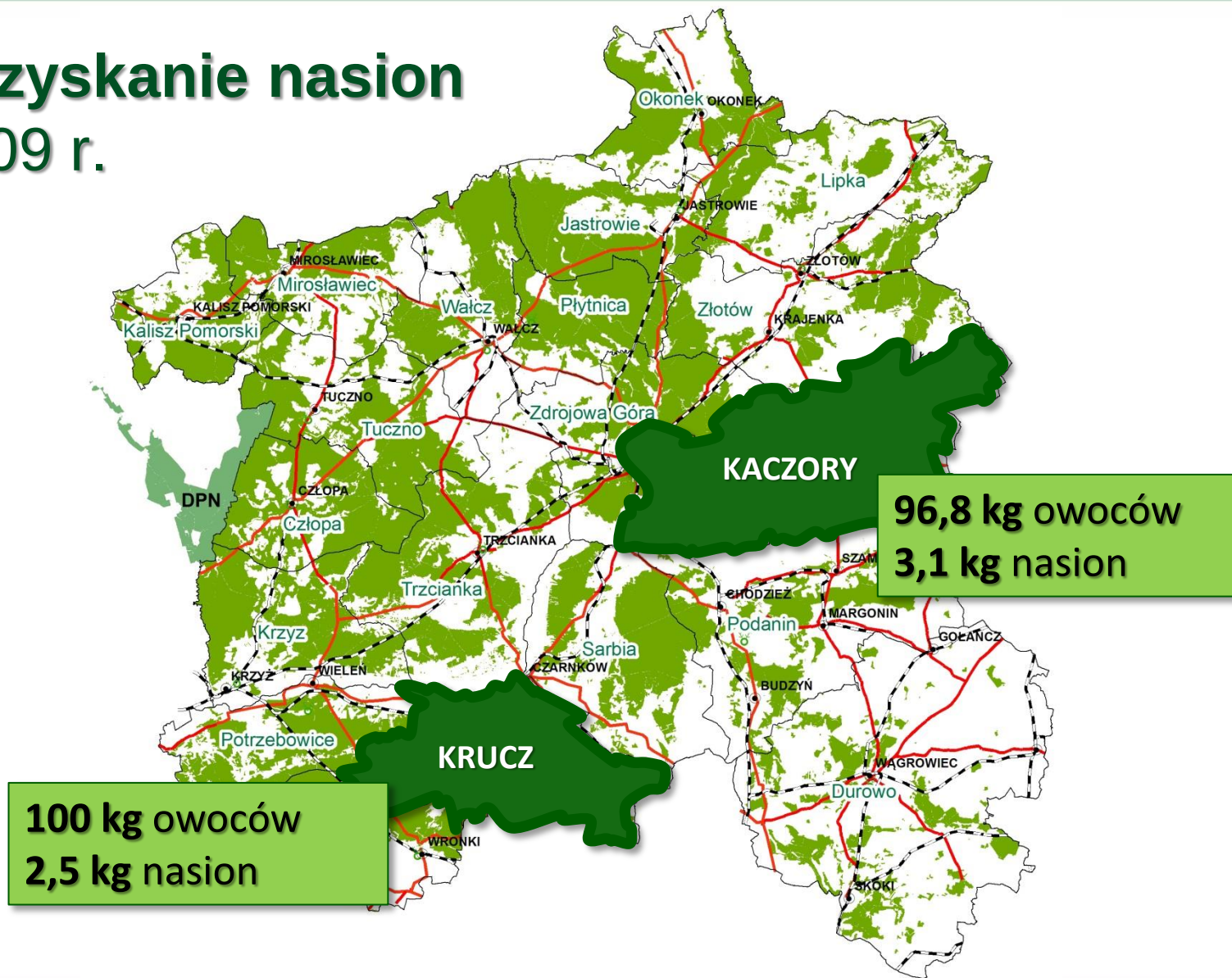
W związku z tym, że samo objęcie ochroną może nie wystarczyć do zachowania i odbudowy stanu ilościowego, **podjęto działania, które mają na celu stwarzanie dogodnych warunków wzrostu i rozmnażania tego cennego gatunku w RDLP w Pile.**

Początkiem tych działań była przeprowadzona w **2008 roku inwentaryzacja stanowisk naturalnych brekinii.**

Inwentaryzacja 2008 r.

Pozyskanie nasion 2009 r.

Produkcja sadzonek 2009 - 2011 r.

Jrz.B 2/0
Jrz.B 2/1

Opracowany program został pozytywnie oceniony przez

Uniwersytety Przyrodnicze w Poznaniu i Krakowie,

uzyskał również niezbędne do jego realizacji decyzje administracyjne.

Zakładał on w ramach ochrony:

1. in situ (w miejscu) realizację zabiegów hodowlanych i ochronnych zmierzające do zachowania istniejącej puli genowej oraz poprawy warunków bytowania naturalnych populacji i pojedynczych osobników gatunku,

2. ex situ (poza miejscem) punktowe wprowadzenie nasadzeń w optymalnych dla gatunku warunkach jako element jego restytucji w lasach zagospodarowanych, w przyszłości nasadzenia te mają stanowić ośrodki jego naturalnego rozmnażania się.

Brzek powinien być traktowany jako gatunek **domieszkowy**, dzięki temu może być wprowadzany w ramach odnowień zarówno w **rębniach złożonych** jak i **zupełnych**. Umożliwiono również wprowadzanie tego gatunku w ramach **odnawiania luk**, a nawet realizacji **poprawek**.

Przyjęto, że brekinia będzie wprowadzana w ilości około **2000 sztuk / hektar**.

2000 sztuk / hektar ma zapewnić **skuteczne pokrycie** powierzchni osobnikami brzęka, a jednocześnie **ograniczyć konieczność wykonania cięć** przerzedzających wobec różnic interpretacyjnych dotyczących możliwości ich wykonywania w stosunku do osobników **gatunku chronionego**.

Każdy sposób odnowień łączył się z koniecznością stosowania **zabezpieczeń** indywidualnych lub powierzchniowych przed negatywnym oddziaływaniem zwierzyny płowej.

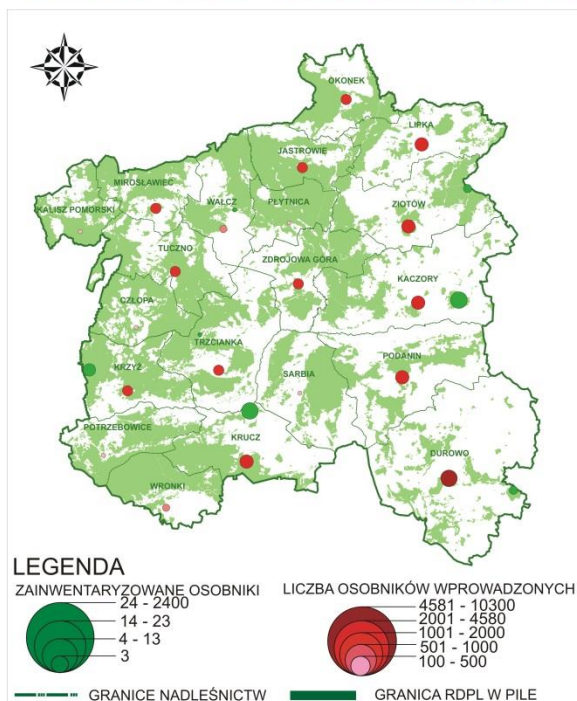

Do realizacji programu
w latach **2011- 2013** przystąpiły
wszystkie nadleśnictwa RDLP w Pile,
które po wytypowaniu lokalizacji
zbliżonych do optimum dla gatunku
posadziły łącznie około
37 780 sztuk
na obszarze **17 ha.**

Wszystkie prace związane z realizacją
programu zostały sfinansowane ze
środków Lasów Państwowych i
zamknęły się w kwocie
224 000 zł.

REGIONALNY PROGRAM OCHRONY I RESTYTUCJI JARZĘBU BREKINII NA OBSZARZE DZIAŁANIA RDLP W PILE W LATACH 2010 - 2013.

Jarząb brekinia *Sorbus torminalis* (L.) Crantz zwany brzękiem, to piękne rodzime drzewo objęte ochroną ścisłą. Do dzisiejszych czasów przetrwał na nielicznych, często trudnych do zagospodarowania stanowiskach. RDLP w Pile w 2008 roku podjęła działania mające na celu przywrócenie przyrodzie jarzębu brekinii. W wyniku tych działań powstał "Regionalny program ochrony i restytucji jarzębu brekinii na obszarze działania RDLP w Pile na lata 2010 - 2013", do którego przystąpiły wszystkie nadleśnictwa z terenu pilskiej dyrekcji. W szkółkach leśnych Nadleśnictw: Kaczory, Krucz i Krzyż wyhodowano młode osobniki, które wprowadzono na łącznej powierzchni 17 ha. Pilscy leśnicy posadzili 39 600 sztuk jarzębów brekinii.

CIEKAWOSTKA: Dlaczego nazywany jest brzękiem? - Jego liście twarde i sztywne o specyficznym kształcie wydają na wietrze dość intensywny dźwięk - "brzęczą".

Dziękuję za uwagę

Opracował: Sławomir Kmiecik, Jacek Zwierzyński, Marcin Chirrek

Źródło zdjęć gatunku : <http://www.online-utility.org>

**Państwowe Gospodarstwo Leśne
Lasy Państwowe**

Regionalna Dyrekcja
Lasów Państwowych
w Pile
ul. Kalina 10
64-920 Piła
rdlp@pila.lasy.gov.pl
tel. +48 67-212 48 44
fax +48 67 212 64 78

www.lasy.gov.pl